

การวิเคราะห์ศึกษาภาพเขียนมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี ระหว่าง ปีพ.ศ 2540-2554*

An analysis of human paintings of Thaweesak Srithongdee during 1997-2011 A.D.

นัตตา ธนทาน*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอภาพตัวแทนมนุษย์แบบเหนือจริง รวมถึงศึกษากระบวนการสร้างภาพตัวแทนภายใต้กรอบแนวคิดของระบบสัญลักษณ์ โดยใช้วิธีวิจัย แบบวิเคราะห์ เนื้อหาผลงานภาพเขียนมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจากนิทรรศการ เดียว 14 ชุด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2554 โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษา การเขียนภาพมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี 2) เพื่อวิเคราะห์ความหมาย ในภาพแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการนำเสนอภาพแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดีนั้นไม่ได้มาจากจิตไร้สำนึก แต่มีการกลั่นกรอง และเรียบเรียงถึง 2 ระดับด้วยกัน คือเริ่มต้นด้วยการตีความในหัวสมอง แล้วจึงผลิต สร้างกระบวนการนำเสนอสู่ภายนอก โดยเชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอก ด้วยระบบสัญลักษณ์ และ ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่นำเสนอโดยตรง แต่เป็นการนำเสนอที่บิดเบือน ให้เกิดความหมาย ซึ่งความ หมายนั้น คือสิ่งที่ศิลปินได้ใส่ลงไป ในกระบวนการสร้างภาพตัวแทนมนุษย์ โดยศิลปินจะรวบรวมสิ่ง ต่างๆที่มีความหมายในตัวเอง มาจัดองค์ประกอบศิลปะอยู่ในพื้นที่จำกัด อย่างผืนผ้าใบ ให้เกิดเป็น เรื่องราวที่ศิลปินต้องการจะถ่ายทอด โดยอาศัยความหมายของทัศนธาตุต่างๆ ที่เลือกมา จัดให้เป็นวัตถุ สำคัญเพื่อทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์

แต่ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและความหมายนั้นไม่นิ่งแน่นอน ตัวแปรสำคัญนั้นขึ้น อยู่กับ ไวยากรณ์เฉพาะของศิลปิน และการตีความของผู้รับสารด้วย ดังนั้นศิลปินจึงเลือกที่จะนำเสนอภาพ ตัวแทนในรูปแบบของการตั้งคำถามต่อผู้รับสารเป็นสำคัญ

2. ผลสรุปการวิเคราะห์ความหมายสำคัญของภาพตัวแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี จาก นิทรรศการเดี่ยว 14 ชุด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2554 เป็นจำนวน 161 ชิ้น ผู้วิจัยพบว่า มีการเชื่อมโยงกัน ของความหมายในเรื่องของความต้องการเป็น อิสระจากสังคม ศิลปินมีแนวคิด ที่สำคัญตลอดมาเกี่ยวกับ การตั้งคำถามว่า ทำไมมนุษย์จึงไม่เป็นอิสระ จากกฎเกณฑ์ มายาคติ ค่านิยม และอำนาจทางสังคมทั้งหลาย เพราะหากความอิสระนั้นเป็นไปได้ มนุษย์คงปราศจากความขัดแย้ง และการแข่งขันอย่างสิ้นเชิง แต่ใน ความเป็นจริงแล้ว ศิลปินทราบดีว่า ความอิสระขนาดนั้นเป็นไปได้ และไม่มีอยู่จริงบนโลก

ดังนั้น ความหมายสำคัญหลักในการนำเสนอและสร้างสรรค์ภาพแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี คือ เป็นภาพสะท้อนความหวังและความฝันของมนุษย์ที่ต้องการความเสรีและเป็นอิสระ อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ภาพเขียนมนุษย์ / ทวีศักดิ์ ศรีทองดี

* บทความนี้เรียบเรียงจากเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์ศึกษาภาพเขียนมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี ระหว่าง ปีพ.ศ 2540-2554” อันเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ภาควิชาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2556 โดยมี อ.ดร.ปรมพร ศิริกุลชยานนท์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

* นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ภาควิชาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, parejinx@gmail.com

Abstract

The purpose of this research is to analyze the characteristics of surreal human representation paintings as well as to examine the process of creating such paintings under the framework of semiotic system. The researcher employs an analytical research methodology to human paintings of Thaweesak Sritongdee, selected from 14 sets of his solo exhibition during 1999 - 2011. The researcher sets the purpose of this research paper as follows: 1) To study Thaweesak Sritongdee's human painting creation practices, 2) To analyze the meaning of Thaweesak Sritongdee's human representation paintings

The research finds out that

1. The presentation process of Thaweesak Sritongdee's human representation paintings does not come from his subconscious mind; rather it is created through two layers of thoughtful consideration and arrangement procedures. This process begins with the interpretation of things in his brain, and subsequently presents to the outside, by connecting the inner and outer with the semiotic system. Such presentation is not a direct process, but it is a distorted one to create a meaning that the artist puts into his process of creating human representation painting. The artist gathers all self-meaningful elements and composes them on a limited space of canvas to create a story that he wants to communicate, by relying on the meanings of selected virtual elements and organizing them into an important subject so as to act as a sign.

Nonetheless, the correlation between an image and its meaning is unsettled and uncertain because it depends on specific rule of the artist and the interpretation of each audience. Therefore, the artist mainly chooses to exhibit his representation in the form of setting a question to his audience.

2. By analyzing the meanings of Thaweesak Sritongdee's 161 pieces of human representation painting selected from 14 sets of his solo exhibition during 1999 – 2011, the researcher finds out that there is a connection between the meanings of desire to be free from social conventions. The artist has a constant idea of questioning why humans cannot be free from all social rules, myths, norms and powers. Only if such freedom is possible, humans will be entirely free from all conflicts and competitions. However, in reality, the artist is well aware that such degree of freedom is impossible and does not exist in the real world.

Therefore, the significance of presenting and creating human representation painting of Thaweesak Sritongdee is a reflection of human's hope and dream of absolute freedom.

Key Words: Human Paintings / Thaweesak Srithongdee

บทนำ

ภาพเขียนมนุษย์แบบเหนือจริงนั้น เน้นนำเสนอแนวคิด (Concept) ของศิลปินที่ต้องการแสดงถึง สิ่ง ที่สัมพันธ์กับมนุษย์เป็นสำคัญ เช่น การสร้างอัตลักษณ์และอิทธิพลทางสังคมต่างๆ เป็นต้น จึงต้อง อาศัยการ วิเคราะห์เพื่อที่จะเข้าใจประเด็นที่ศิลปินนำเสนอได้อย่างถูกต้อง

ทวิตักดิ์ ศรีทองดี เป็นศิลปินผู้ที่นำเสนอผลงานภาพเขียนมนุษย์แบบเหนือจริงอย่างต่อเนื่อง สู่วงการ ศิลปะร่วมสมัยไทยมานานกว่าสิบปี การสร้างอัตลักษณ์และอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อมนุษย์ ถือเป็นแนวคิดหลักใน ผลงานของเขาทุกภาพ ลักษณะมนุษย์ในภาพเขียนของทวิตักดิ์ มีจุดเด่นพิเศษคือ การปรับแต่งร่างกายของมนุษย์ ราวกับศิลปินเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือแพทย์ เช่น ภาพมนุษย์ที่มีกล้ามเนื้อ ใหญ่โตซ้อนกันหลายชั้น ภาพมนุษย์ที่มี เนื้ออกที่ศีรษะสูงขึ้นไปด้านบนเป็นยอดแหลม ภาพมนุษย์ ที่มีหัวเป็นสัตว์ ภาพมนุษย์ที่มีแขนเป็น เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์ภาพเขียนมนุษย์ของทวิตักดิ์ ศรีทองดี ถึงกระบวนการ สร้าง ภาพตัวแทนมนุษย์แบบเหนือจริง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างภาพตัวแทนมนุษย์ ภายใต้แนวคิดเชิงสัญญาะ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวม ข้อมูลประกอบการวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ อันได้แก่ เอกสาร วรรณกรรม วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้อง โดย มีกรอบแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ทฤษฎีสัญญาวิทยา
2. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน

ทฤษฎีสัญญาวิทยา

สัญญาวิทยาเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมาย ซึ่งเมื่อนำมาใช้วิเคราะห์ในทางทัศนศิลป์นั้น หมายถึง การศึกษาว่าภาพตัวแทนนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และก่อให้เกิดความหมายใด เป็นการศึกษาถึง กระบวนการที่จะ ช่วยให้เราเข้าใจความหมายโดยการวิเคราะห์ผ่านสัญญาะที่ปรากฏอยู่ในภาพ แต่ความ หมายนั้นถือเป็นพลวัต เพราะการอ้างอิงความหมายจะต้องขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่าง ผู้รับสารและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพล เช่น สังคมและวัฒนธรรมด้วย

โอ ซุลลิแวน และคณะ (O'Sullivan and other, 1983, อ้างถึงใน ชไมพร สุขสัมพันธ์, 2541: 15) อธิบายว่า สัญญาวิทยาเป็นการศึกษาในเรื่องของสัญญาะ รหัส และวัฒนธรรม

เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1857-1913) (ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ, 2531: 183-184) อธิบายความหมายของสัญญาะไว้ว่า เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ด้วย อายาตนะ (ประสาทสัมผัส ทั้ง 5)

โซซูร์ได้วางรากฐานสัญญาวิทยาไว้ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มจากการปฏิวัติ แนวคิดทาง ภาษาศาสตร์ (linguistics) ประเด็นที่เขานำเสนอนั้นสัมพันธ์กับพัฒนาการของปรัชญา โครงสร้างนิยม (structuralism) ที่เกิดขึ้นโดยโซซูร์เองเช่นกัน คือ ภาษานั้นประกอบไปด้วย 2 สิ่ง ดังนี้

1. ตัวหมาย (Signifier) คือ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นเครื่องหมาย เช่น ภาพ คำ เป็นต้น

2. ตัวหมายถึง (Signified) คือ สิ่งที่ถูกหมาย หรือ ความคิดที่ก่อให้เกิดความหมาย ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเห็นคำว่า “หมี่” ตัวอักษรคำว่า “หมี่” ถือเป็นตัวหมาย ส่วนตัวหมี่ จริง ๆ คือตัวหมายถึง ซึ่งก็คือสิ่งที่เราคิดถึงนั่นเอง โซซูร์ได้ให้นิยามว่าทั้งสองส่วนนี้ประกอบกันเป็น สัญลักษณ์

การศึกษาวิเคราะห์ในเชิงสัญลักษณ์วิทยาได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการหา ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวหมายกับตัวหมายถึง เพื่อดูว่าความหมายนั้นถูกสร้างขึ้นมาจากอะไร ถ่ายทอดออกมาอย่างไร โดยการตีความหมายสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. การตีความหมายแบบนัยตรง (Denotation) เป็นการตีความขั้นที่ 1 ที่เกี่ยวข้องกับ ความจริงตามธรรมชาติ เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย และตัวหมายถึง ภายใน สัญลักษณ์หนึ่ง หรือเป็นการตีความตามความหมายที่ปรากฏเด่นชัด ของสัญลักษณ์ เช่น คำว่า “สุนัข” มีความหมายว่า “หมา” เป็นต้น

2. การตีความแบบนัยแฝง (Connotation) เป็นการตีความขั้นที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม และวัฒนธรรมของผู้รับสาร กล่าวคือ ความหมายในขั้นที่ 2 นี้ เป็นการตีความโดย อัตวิสัยของผู้รับสาร เช่น “รถ Mercedes Benz” ในการตีความขั้นที่ 1 หมายถึง “รถยนต์คันหนึ่ง” แต่สำหรับการตีความขั้นที่ 2 นี้ หมายถึง “ความร่ำรวย” เพราะค่านิยมในสังคมไทย มักใช้รถยนต์เป็น เครื่องหมายถึงระดับฐานะ เป็นต้น ดังนั้นการตีความในขั้นนี้จึงเป็นการให้ความหมายถึงสิ่งที่นอกเหนือ จากที่ตัวหมายเป็นอยู่

แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน

สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) (Hall, 1997a: 17-19) นักวัฒนธรรมศึกษา ได้ให้นิยามคำว่า ภาพตัวแทนไว้ว่า เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยเชื่อมโยงกับการใช้ระบบสัญลักษณ์

คำว่า Representation ในภาษาอังกฤษนอกจากจะหมายถึง “ภาพตัวแทน” แล้ว ยังหมายถึง รวมถึง ‘การนำเสนอภาพตัวแทน’ และนอกจากนี้ยังมีความหมายในมุมของ “การนำเสนอใหม่” (Re-Presentation) เป็นอีกนัยยะหนึ่งที่สำคัญของคำว่าภาพตัวแทนนี้ด้วย

ภาพตัวแทนประกอบขึ้นมาได้ด้วยกระบวนการ 2 ประการ คือ

1. การนำเสนอภาพตัวแทนในใจ เป็นการพยายามตีความและกลั่นกรองความจริงรอบตัว และความคิดหนึ่ง ให้กลายเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น การตีความสิ่งที่เรามองเห็น เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เราก็จะสามารถตีความได้โดยง่ายว่านี่คือ โต๊ะ และเก้าอี้ ใช้อะไร มีประโยชน์อย่างไร

2. การนำเสนอภาพตัวแทนภายนอก เป็นการพยายามสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในใจ ออกมาให้ผู้อื่นทราบโดยผ่านทางระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษา เป็นต้น เราสามารถทำได้โดยการเข้าใจภาษา ซึ่งภาษานั้นจะเป็นลายลักษณ์อักษร คำพูด รูปภาพ หรือสิ่งแทนอื่นๆก็ได้ กล่าวคือ กระบวนการให้ ความหมาย คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 3 สิ่ง คือ แนวคิด (Concept) สัญลักษณ์ (Sign) และสิ่งต่างๆ (Things) กระบวนการที่เชื่อม 3 สิ่งนี้เข้าด้วยกัน คือ การสร้างภาพตัวแทน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอภาพตัวแทนมนุษย์แบบเหนือจริง รวมถึงศึกษากระบวนการสร้างภาพตัวแทนภายใต้กรอบแนวคิดของระบบสัญลักษณ์ โดยใช้วิธีวิจัย แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในผลงานภาพเขียนมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี ที่ผู้วิจัยได้ คัดเลือกมาจากนิทรรศการเดี่ยว 14 ชุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 – 2554

โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยไว้ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการเขียนภาพมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความหมายในภาพแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี

ในการศึกษาเพื่อที่จะอธิบายถึงผลการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจนนั้น สามารถนำผลการวิจัย ที่ได้มาสรุปวิเคราะห์ และอภิปรายผล โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนในผลงานภาพเขียนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี

ลักษณะสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี นั้น ศิลปินได้ให้ความสำคัญกับรูปทรงธรรมชาติของร่างกายมนุษย์มากที่สุด ดังจะเห็นได้จากร้อยละ 80 ของผลงานทั้งหมด ที่เลือกมาวิเคราะห์นั้น มีลักษณะเปลี่ยนรูปร่างรูปทรงของกล้ามเนื้อ แต่ประเด็นในแนวคิด ด้านเพศรส หรือเพศสภาพนั้น ไม่ใช่ประเด็นหลักที่ศิลปินต้องการนำเสนอโดยวิเคราะห์จากตัวบ่งชี้สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏดังนี้

1. ประเภที่เกี่ยวกับความรุนแรง การต่อสู้ และความขัดแย้งในสังคม ได้แก่ ผู้นำต่างๆ, รอยสักเครื่องหมายของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสงคราม, ดาวสัญลักษณ์ศทหาร, เครื่องแบบตำรวจ, ทหาร, อาวุธ, เครื่องมือทางการแพทย์, รอยสักเสือ และหัวกระโหลก

2. ประเภที่เกี่ยวกับความอ่อนโยน ความสุขสงบ และสุนทรียภาพในสังคม ได้แก่ หัวใจ เครื่องดนตรี บทกวี หนังสือนิยาย สัตว์ คำว่า BABE , DREAM , LOVE และ I LOVE YOU

เมื่อพิจารณาวิเคราะห์สัญลักษณ์ต่างๆ ร่วมกับแนวคิดในแต่ละนิทรรศการ และบทสัมภาษณ์ ต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า การที่ศิลปินนั้นเลือกที่จะนำเสนอภาพตัวแทนมนุษย์แบบเปลี่ยน เพราะศิลปินตั้งใจนำเสนอเนื้อหาความเป็นมนุษย์ที่ไม่ถูกจำกัด หรือควบคุมด้วยเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม จากสังคมใดสังคมหนึ่ง รวมถึงการตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวิวัฒนาการตามยุคสมัยในช่วง เวลาต่างๆ ด้วย กล้ามเนื้อต่างๆ เหล่านั้นคือการสะท้อนให้เห็นถึงพลังกำลัง อำนาจ แล้วความแข็งแกร่งที่มาจากตัวของมนุษย์เอง ไม่ใช่ด้วยสังคมหรือผู้มีอำนาจอื่น มอบให้ ส่วนอาวุธ รอยสัก เครื่องหมายยศ และ เครื่องแบบ เหล่านี้ล้วนเป็นเพียงเครื่องแต่งกายที่ใช้ เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพใหม่ให้มนุษย์ที่อ่อนแอ ดุมี อำนาจ และพลังมากขึ้น สัญลักษณ์เหล่านี้ มักจะปรากฏอยู่ในภาพแทนมนุษย์ที่มีลักษณะท่าทางที่ปิดอง ผืนธรรมชาติ ซึ่งก็คือภาพแทน ถึงการพยายามเอาตัวรอด การต่อสู้ที่จะอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคงทางจิตใจ ด้วยผลกระทบจากภายนอก และพยายามเปลี่ยนแปลงปรับตัวตามให้ได้ ส่วนภาพแทนมนุษย์ที่มีลักษณะ ท่าทางที่ยืนตรงนิ่ง คือภาพแทนสถานะที่มั่นคงและสงบทางจิตใจของมนุษย์ ซึ่งภาพแทนมนุษย์ในลักษณะ ที่ยืนตรงนิ่งนี้ จะปรากฏสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความอ่อนโยน ความรัก ความสุข สงบ และสุนทรียภาพ

ส่วนที่ 2 ความหมายที่เชื่อมโยงกันของภาพตัวแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี

ภาพตัวแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดีทั้ง 14 นิทรรศการมีความหมายและแนวคิดที่เชื่อมโยง กัน โดยพิจารณาจากรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในภาพ และใช้หลักทฤษฎีสัญวิทยา วิเคราะห์ความหมาย นัยตรง และความหมายนัยแฝงของแนวคิดในแต่ละนิทรรศการ ได้ผลสรุปดังนี้

1. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด Dream คือ มนุษย์คิดฝันเพื่อจะ ได้เป็น หนทางนำไปสู่การมีอิสระจากสังคม

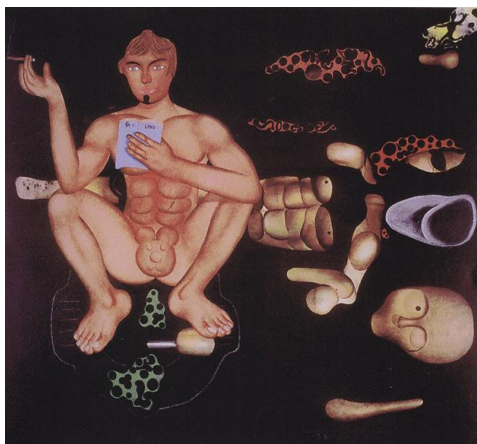
ภาพที่ 1 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2540). **Heroine**. 28x38cm. [acrylic on canvas]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

2. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด Thaweesak Srithongdee คือ มนุษย์ ต้องการเป็นอิสระจากค่านิยมในสังคม

ภาพที่ 2 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2543). **A car**. 80x150 cm. [acrylic on canvas]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

3. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Drive my Car** คือ มนุษย์ต้อง การเป็นอิสระจากการถูกควบคุม แม้ว่าจะเป็นการควบคุมตัวเองก็ตาม เพราะมาจากการกำหนดผิดถูกโดย สังคม

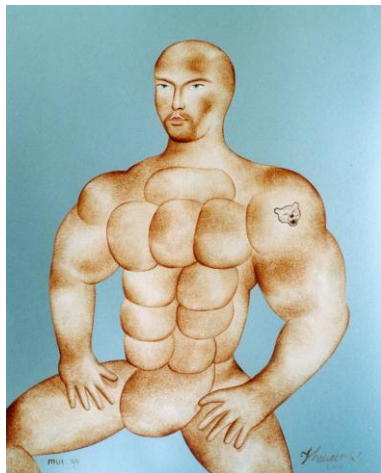
ภาพที่ 3 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2544). **My world**. 180x200 cm. [acrylic on canvas]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

4. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Trace** คือ มนุษย์จำเป็นต้องสร้าง กลไกป้องกันตัวเองขึ้นมา เพื่อความอยู่รอดในสังคม

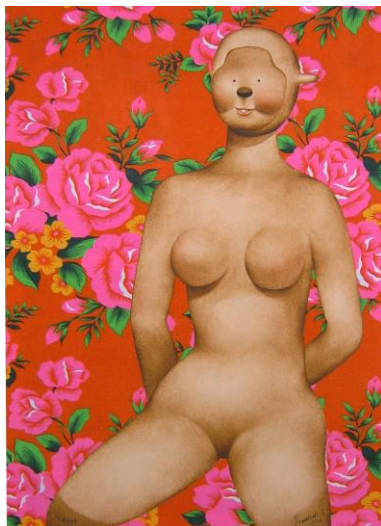
ภาพที่ 4 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2546). **farmer**. 70x80 cm. [acrylic on fabric]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

5. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Neo-Morph** คือ มนุษย์ต้องการเอาชนะความอ่อนแอของตัวเอง ด้วยการพัฒนาศักยภาพโดยธรรมชาติ ของตัวเองด้วยวิทยาศาสตร์ และพัฒนาศักยภาพทางจิตใจด้วยความเชื่อทางจิตวิทยา

ภาพที่ 5 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2547). **Mui**. 39x48 cm. [acrylic on paper]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

6. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Groove** คือ มนุษย์ล้วนต้องการกำหนดการดำเนินชีวิตเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสังคม

ภาพที่ 6 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2548). **Baba**. 80x118 cm. [acrylic on fabric]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

7. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **HERO** คือ มนุษย์ทุกคนก็คือ มนุษย์ธรรมดาเหมือนกันหมด วีรบุรุษเป็นเพียงความหวังในจินตนาการ เป็นความเพ้อฝัน ไม่มีจริง เป็น เพียงมายาคติที่สังคมสร้างขึ้นเท่านั้น

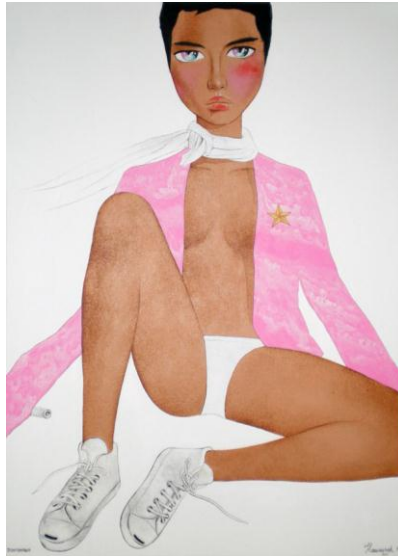
ภาพที่ 7 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2548). **The power of love**. 200x200 cm. [acrylic on fabric]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

8. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **FLESH** คือ มนุษย์ทุกคนล้วน ไม่แตกต่างกัน เป็นเพียงก้อนเนื้อที่มีชีวิตเหมือนกันหมด ความแตกต่างที่ปรากฏล้วนเป็นมายาคติที่มนุษย์ สร้างขึ้นเองทั้งสิ้น

ภาพที่ 8 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2549). **MOOT**. 80x110 cm. [acrylic on fabric]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

9. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **STRAWBERRY** คือ มนุษย์ ในช่วงวัยรุ่น คือวัยที่พร้อมจะเติบโตอย่างสวยงาม แต่ถูกทำลายได้ง่ายโดยสังคม

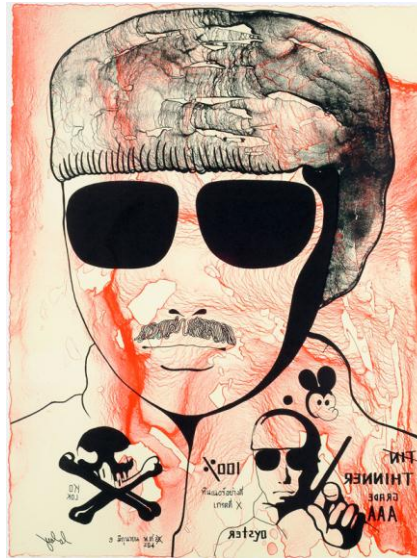
ภาพที่ 9 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2551). **DONTKNOWA**. 110x80 cm. [acrylic on canvas]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

10. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **SOLDIER** คือ มนุษย์ผู้บริสุทธิ์มักถูกทำร้าย โดยไม่ยุติธรรม จากความขัดแย้งที่มนุษย์บางกลุ่มสร้างขึ้น

ภาพที่ 10 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2551). **SOLDIER**. 110x80 cm. [acrylic on fabric]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

11. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **FREEZE** คือ ความทรงจำ ของมนุษย์ คือ ร่องรอยที่ไม่อาจเลื่อน

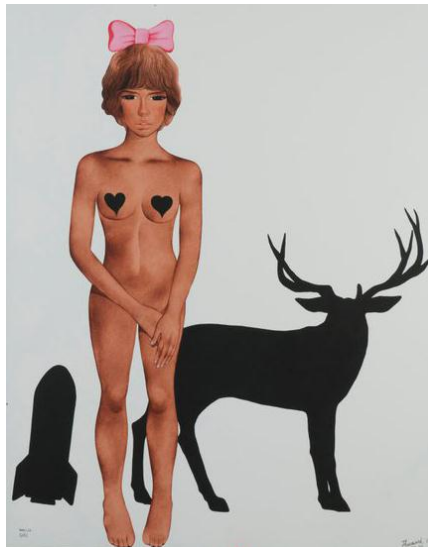
ภาพที่ 11 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2551). **FREEZE**. 41x59 cm. [Lithograph]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

12. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Happyland** คือ พื้นที่ๆเป็น อิสระเสรี สำหรับมนุษย์ ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง

ภาพที่ 12 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2553). **ZOO**. 200x150 cm. [Acrylic on canvas]
(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

13. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **LOOP** คือมนุษย์ไม่ได้ สร้างอะไรที่เป็นสิ่งใหม่ เพราะทุกสิ่งล้วนมีรากมาจากอดีตทั้งสิ้น

ภาพที่ 13 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2553). **Marilyn Girl**. 200x150 cm. [Acrylic on canvas]

(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

14. ความหมายสำคัญของภาพแทนมนุษย์ใน นิทรรศการชุด **Bruised** คือ ความขัดแย้ง ทั้งหลายของมนุษย์ ล้วนทิ้งร่องรอยความซ้ำให้กับโลก

ภาพที่ 14 ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2554). **Heart**. 150x130 cm. [Acrylic on canvas]

(ภาพถ่ายจากการสำรวจ, 1 เมษายน 2556)

จากผลสรุปการวิเคราะห์ความหมายสำคัญของภาพตัวแทนมนุษย์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดีทั้ง 14 นิทรรศการ ผู้วิจัยพบว่าการเชื่อมโยงกันของความหมายในเรื่องของการต้องการเป็นอิสระจากสังคม

ส่วนที่ 3 กระบวนการสร้างภาพตัวแทนมนุษย์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดี

ในส่วนของการวิเคราะห์กระบวนการสร้างภาพตัวแทนมนุษย์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดีนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ศิลปิน และนำมาพิจารณาประกอบกับบทสัมภาษณ์จากบทความ และเอกสาร ต่างๆ ได้ข้อสรุปดังนี้

ภาพเขียนมนุษย์แบบเหนือจริงของทวิศักดิ์ ศรีทองดีทั้งหมดนั้น ไม่ได้มีกระบวนการผลิต สร้างภาพตัวแทนมาจากจิตไร้สำนึก (The unconscious) หรือสัญชาตญาณ (intuitive) ของศิลปิน แต่มีการ คิดและกลั่นกรองแล้วจึงถ่ายทอดออกมาด้วยกระบวนการคิดตามระบบสัญลักษณ์

ดังแนวคิดที่ว่า ‘ภาพตัวแทน’ ไม่ใช่ความหมายเดียวของคำว่า representation แต่มีความหมายรวมถึง ‘การนำเสนอภาพตัวแทน’ และนอกจากนี้ยังมีความหมายในมุมมอง ‘การนำเสนอใหม่’ (re-presentation) เป็นอีกนัยยะหนึ่งที่สำคัญของคำว่าภาพตัวแทนนี้ด้วย ซึ่งการนำเสนอใหม่ของทวิศักดิ์ ศรีทองดี เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยเชื่อมโยงกับการใช้ระบบ สัญลักษณ์ สามารถแยกย่อยออกมาได้ว่า การนำเสนอภาพตัวแทน หรือการนำเสนอแนวคิดโดยใช้ ระบบสัญลักษณ์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดี นี้เกิดขึ้นโดย แบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกันคือ

1. การนำเสนอภาพตัวแทนในใจ ในขั้นตอนนี้ศิลปินจะการพยายามตีความและกลั่นกรองข้อมูล ที่ศึกษามา ความจริงรอบตัว ประสบการณ์และความคิดส่วนตัวให้กลายเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ของศิลปินเอง
2. การนำเสนอภาพตัวแทนภายนอก ศิลปินจะพยายามสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในจิตใจ จากขั้นตอนระดับที่ 1 นั้นออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ โดยผ่านทางระบบสัญลักษณ์ ซึ่งก็คือ การสร้างภาษาภาพ สร้างตัวบ่งชี้สัญลักษณ์ที่จะกระทบและก่อให้เกิดความหมายต่อการสัมผัสทางสายตา ของผู้ชม แต่ทั้งนี้ ความหมายที่ได้ก็เป็นพลวัต เพราะต้องขึ้นอยู่กับการศึกษา ประสบการณ์ วัฒนธรรม ตามอัตวิสัยของผู้ชมซึ่ง มาจากสังคมที่แตกต่างกันด้วย

สรุปผล

กระบวนการนำเสนอภาพแทนมนุษย์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดีนั้น มีการกลั่นกรองและเรียบเรียงถึง 2 ระดับ ด้วยกันคือเริ่มต้นด้วยการตีความในหัวสมองแล้วจึงผลิตสร้าง กระบวนการนำเสนอสู่ภายนอก โดยเชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอกด้วยระบบสัญลักษณ์

ซึ่งการนำเสนอภาพแทนมนุษย์ของทวิศักดิ์ ศรีทองดีนั้น ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่นำเสนอ โดยตรง แต่เป็นการนำเสนอที่บิดเบือนให้เกิดความหมาย ซึ่งความหมายนั้น คือสิ่งที่ศิลปินได้ใส่ลงไป ในกระบวนการสร้างภาพตัวแทนมนุษย์ โดยศิลปินจะรวบรวมสิ่งต่างๆที่มีความหมายในตัวมันเองมาจัด องค์ประกอบศิลปะอยู่ในพื้นที่จำกัดอย่างผืนผ้าใบ ให้เกิดเป็นเรื่องราวที่ศิลปินต้องการจะถ่ายทอด โดยอาศัย ความหมายของทัศนธาตุต่างๆที่เลือกมา จัดให้เป็นวัตถุสำคัญเพื่อทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ แต่ความสัมพันธ์ ระหว่างภาพและความหมายนั้นไม่แน่นอน ตัวแปรสำคัญนั้นขึ้นอยู่กับไวยากรณ์ เฉพาะของศิลปินและ การตีความของผู้รับสารด้วย ดังนั้นศิลปินจึงเลือกที่จะนำเสนอภาพตัวแทนใน รูปแบบของการตั้งคำถาม ต่อผู้รับสารเป็นสำคัญ

ศิลปินมีแนวคิดที่สำคัญตลอดมาเกี่ยวกับการตั้งคำถามว่า ทำไมมนุษย์จึงไม่เป็นอิสระ จากกฎเกณฑ์มายาคติ ค่านิยม และอำนาจทางสังคมทั้งหลาย เพราะหากความอิสระนั้นเป็นไปได้ มนุษย์คงปราศจากความขัดแย้ง และการแข่งขันอย่างสิ้นเชิง แต่ในความเป็นจริงแล้วศิลปินทราบดีว่า ความอิสระขนาดนั้นเป็นไปได้และไม่มีอยู่จริงบนโลก

ดังนั้นความหมายสำคัญหลักในการนำเสนอ และสร้างสรรค์ภาพแทนมนุษย์ของทวีศักดิ์ ศรีทองดี คือเป็นภาพสะท้อนความหวังและความฝันของมนุษย์ที่ต้องการความเสรี และเป็นอิสระ อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

กำจร หลุยยะพงศ์. (2539). การวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอภาพของความเป็นชายในโฆษณาเบียร์สิงห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เคอดิน, ไบรอัน แอนโทนี (.ป.ป.ม). Semiotics and visual Representation. กรุงเทพมหานคร : หลักสูตรนานาชาติศึกษาศาสตร์บัณฑิต คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชไมพร สุขสัมพันธ์. (2541) การวิเคราะห์สัญลักษณ์ และกระบวนการสร้างสรรค์ในการ์ตูนญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาติรี บัวคลี่. (2556). "สัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานออกแบบนิเทศศิลป์กับการสะท้อนวัฒนธรรมหลัง สมัยใหม่."

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 2556, ฉบับที่ 6 (มกราคม-มิถุนายน) : 139-140.

ทวีศักดิ์ ศรีทองดี. (2556). ศิลปิน. (สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (.ป.ป.ม). "ผ้าขาวม้า, ผ้าขี้ริ้ว, กางเกงใน และ ฯลฯ ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพเพสราะ." ศิลปวัฒนธรรม. ฉบับพิเศษ : 111 – 118.

บาร์ตส์, โรลิ่งด. (2544). มายาคติ แปลโดย วรณพิมล อังคศิริสรพ. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.

วิชา สันทนาประสิทธิ์. (2543). การนำเสนอภาพความเป็นชายในภาพยนตร์ไทยระหว่างปี พ.ศ. 2541 – 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์. วรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สงวนศรี ตรีเทพประติมา. (2556). "วาดเส้นร่วมสมัย คืออะไร." วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 2556, ฉบับที่ 6 (มกราคม-มิถุนายน) : 131.

ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ. (2531). ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). อัตลักษณ์ identity. การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพมหานครสำนักงาน : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภาษาต่างประเทศ

- Bal, Mieke. (1998). "See Signs: The Use of Semiotics for the Understanding of visual Art." in **The Subjects of Art history: Historical Objects in Contemporary Perspective**, Edited by Mark A. Cheetham et al., Cambridge: Cambridge University Press.
- Eco, Umberto. (1976). **A Theory of Semiotics**. Bloomington: Indiana University Press.
- Foucault, Michel. (1970). **The order of things: An archaeology of the human sciences**. Translated by Alan Sheridan. London: Routledge.
- Hall, Stuart. (1997). **Representation: Cultural representations and signifying practices**. London: Sage.
- Potts, Alex. (1996). "Sign" in **Critical Terms for Art History** Edited by Robert S. Nelson and Richard Shiff, London and Chicago: University of Chicago Press.
- Prendergast, Christopher. (2000). **The triangle of representation**. New York: Columbia University Press.
- Ribere, Mireille (2002). **Barthes: A Beginner's Guide**. London: Hodder and Stoughton.
- Ross, Stephen David. (1992). **The ring of representation**. Albany: State University of New York Press.